

HODZSA MILAN A CSEHSZLOVÁK POLITIKA ELEN

OKTÓBER 28-át a csehszlovák államünnepet a köztársaság egyszerűbben ünnepelte meg, mint az elmúlt években, Aki emlékszik a két év előtti katonai parádéra, amikor Masaryk elnök fehér lovon elnyargalt a prágai Venceltéren felállított csapatok előtt, vagy emlékszik a tavalyi örömnépre, amellyel mintegy a politikai és a gazdasági krízisből való kibontakozást óhajtotta megünnepelni a köztársaság, csalódottan nézte végig a tűzoltók, a veteránok és a lövészek idei fölvonulását s a szakadó esőben szomorú esernyők alatt ácsorgó gyér tömegeket. Valami várokozásféle volt a levegőben. Bizonytalanság és kíváncsiság, mintha azt mondták volna a népnek: a nagy események csak ezután következnek el. Néhány nappal az államünnep után tényleg bekövetkeztek. A Malypetr-kormány lelépett annak ellenére, hogy rekonstrukcióját egy-két héttel előbb még erélyesen cáfolták s a kamarai elnökség méltóságára visszavonuló miniszterelnök átadta helyét az új, a váratlan embernek, Hodzsa Milánnak, akinek nevezetességei közé tartozik többek között az is, hogy szlovák ember s vele kerül először szlovák politikus a csehszlovák kormány élére. A belpolitikai szenzációk nem gyakoriak a köztársaságban, de Hodzsa megbízatása sok oknál fogva az volt, mert váratlanul jött, szlovák embert vetett az élre s mert Hodzsa Milán szokatlanul erélyes, céltudatos és nagystílusú jelenség, amolyan „vezető“ természet, aki nem a politikai bürokratizmus eddigi módszerével fog kormányozni, hanem egyéni felfogása szerint. Eddig az „osztrák iskola“ uralkodott a prágai politikában, a Bécsben, a Reichsratban nevelkedett emberek vagy olyanok, akiket a háborúutáni emigráció vetett fel. Amikor az osztrák iskola holtpontra futott s kiváló képviselői egymásután letűntek, Prágában kísérletet tesznek a „magyar iskolával“: Hodzsa Milán a köztársaságot alkotó országrészek másik felén nevelkedett, a budapesti politikai környezetben szerezte tapasztalatait, ott érlelődött, ott fejlődött, magánélete is az ottani stílus erényeit tükrözi (ami máris orrfintorgatásra ad okot bizonyos cseh körökben) s így más politikai sémát hoz a Rudolfmumba, mint ami eddig ott uralkodott. Legalább így vélekedik Hodzsa megbízatásáról a prágai sajtó egy része.

Hubert Ripka, Prága egyik legkitűnőbb publicistája, Hodzsa megbízatásával kapcsolatban például megállapította, hogy az új miniszterelnökkel „az erős kéz“ politikája vonul be a közéletbe. Két-

ségtelen, hogy Hodzsa egyénisége elüt az eddig megszokott puha prágai politikusok típusától, különösen azoktól, akik nem a „felszabadít ó nemzedék“ legnagyobbjai közé tartoznak, hanem mintegy a második garnitúrához. Nem annyira szürke jelenség, mint közvetlen elődei, kevesebb a hivatalnoki vonás benne, s a köztársaság üdvét nem látja kizárólag a csöndes kompromisszumkeresésekben. A szociáldemokrata sajtó azonnal heves ostrom alá vette világnézetét és „reakciós“ beállítottságát. Hodzsa letagadhatatlanul a magyar világban nevelkedett, bármennyire ellentétben áll vele. Agrárpárti vezérsége ellenére nem paraszteredetű s ezzel megszegi a csehszlovák agrárpárt tradícióját, mert a helyett, hogy a megszokott sablon szerint tősgyökeres, kissé durva és esetlen agrárjelenség volna, inkább városi ember, intellektüel. A cseh kispolgárok fejszólva fogadják az idegen alakot. Annyira más, mint ők, nem söröző típus, nem fraternizáló „bratr“, hanem zárkózott és hidegen udvarias gentleman, dzsentiutánzatú szokásokkal, mondén jelleggel, nemzetközi társadalmi kapcsolatokkal. A prágai kisemberek előtt már Benes európaiassága is kényelmetlen, mert a külügyminiszter kinőtt közülük, de kényelmetlen hatványozott mértékben Hodzsa Milán, aki nem mindig tudja megtagadni budapesti és bécsi nevelését. A cseh kisember és Hodzsa viszonyából így idővel konfliktusok támadhatnak, ámbár most a közvélemény örömmel üdvözli a miniszterelnököt, mert az újat érzi benne, az ismeretlent, a „frisson nouveau“-t, az egzotikumot. Az egyhelyben topogó és tanácstalan belpolitikai helyzetben pedig ma nagy szükség van bármiféle frissítőkre.

Prága kíváncsian — s a baloldal fenntartásokkal — várja a „magyar iskolá“ bemutatkozását. Hodzsa Milánnak 1918-ig tényleg kevés belső kapcsolata volt a prágai élettel. Budapesten és Erdélyben járt iskolába, magyar és német gimnáziumokba. Budapesten és Bécsben végezte az egyetemet, Pesten 19 éves korában már megszervezte a szlovák ifjakat, korán, 27 éves korában lett képviselő a magyar parlamentben, ahol állandóan vezető szerepet játszott a nemzetiségi képviselők között, szlovák újságot adott ki Budapesten, bekapcsolódott az ottani társadalmi életbe, Ferenc Ferdinánd kedvence lett, a cseh politikusokkal a szoros nexust jóformán csak a háború alatt vette fel Bécsben, miután végigtanulta a vidéki és a fővárosi magyar politika egész iskoláját. Az államfordulatkor is Pesten tárgyalt s ő képviselte először Csehszlovákiát Magyarországon 1919 tavaszáig. Azóta főleg a szlovenszkói politikában játszott vezető szerepet s a magyar kérdés szakemberének számított. Mint látjuk: más gyökerek, más ember. Soha még ekkora egyéniségváltozás nem történt a csehszlovák politikában, mert eddig a Tusár—Cserny—Svehla—Udrzal—Malypetr-vonal egyforma embertípust és egyforma nevelést képviselt a miniszterelnökök sorozatában s így a belső síkon zavartalan volt a kontinuitás, ha a miniszterelnökök értéke különböző volt is és Svehla például messze kimagaslott többé-kevésbé szürke társai közül.

MIÉRT VÁLT MEG MALYFETR a miniszterelnökségtől? Miért egyezett bele az agrárpárt eddigi ember- és módszertradíciójának meg-

változtatásába? Hodzsa megbízatása az agrárpárt részéről szükség-szerűség volt, szinte technikai szükségszerűség, mert a pártban ma kevés egyéniség van, aki vállalhatja a miniszterelnöki feladatot. Október végén meghalt a párt egyik kiválósága, Bradács házelnök s amikor üresen maradt helye betöltéséről tanácskoztak, kitűnt, mennyire szegények ma az agrárok — Svehla halála óta — a vezetőegyénségekben. Malypetr kapva kapott az alkalmon, hogy megválhasson a terhes miniszterelnöki pozíciótól. Három évig volt miniszterelnök, a gazdasági krízis legrettenetesebb idején, amikor valóban nem jelentett könnyű feladatot a kormányruznál ülni. Egyszerű, fantáziánélküli és nehézkes egyénisége nem bírta többé az iramot s a házelnöki méltóságot szívesen vállalja a miniszterelnökség helyett. Mondják, hogy visszavonulásával a köztársasági elnökségre készül. Mint miniszterelnök nehezen választható elnöknek, de ha a házelnökség semleges székében találja a választ, könnyen megtörténhetik, hogy francia szokás szerint személyében vet horgonyt a kompromisszumkeresés. Lehet, hogy ez a terv lebegett szeme előtt, de nem nagyon valószínű, mert ma Benes a legtöbb esély-lyel rendelkező jelöltje a csehszlovák elnöki méltóságnak.

A fáradt Malypetr elment, Bradács és Svehla meghalt s az agrárpártban a beteg Udrzal és a tárcát nem vállaló Beran mellett egyedül Hodzsa Milán maradt. De mielőtt a legmagasabb hatalmi pozíciót elérhette volna, ki kellett békülnie a csehszlovák politikai élet legfontosabb pólusával, Benes külügyminiszterrel. A beavatottak jól tudják, hogy a múltban — hat-hét év előtt — súlyos ellentét dült Benes és Hodzsa között. Hodzsa nem könnyen kezelhető egyéniség s ezért gyakran konfliktusba keveredik azokkal, akik irányítani akarják. Legelőször 1919-ben zördült össze Kramár akkori miniszterelnökkel, aki más módszert ajánlott a Budapesten való politikában, mint amit Hodzsa helyesnek tartott. Veszélyesebbé vált a Benessel való későbbi összekoccanás, amikor a közvélemény úgy vélte, hogy Hodzsa a külügyministerségre pályázik s felfogása elüt Benes felfogásától. A szlovák politikus akkoriban tényleg felhasználta a lengyel, román, jugoszláv, bolgár agrároknál lévő kitűnő összeköttetéseit bizonyos magán-külpolitika kezdeményezéséhez és Londonba is eljárogatott, miközben Benes tiszta francia orientációja helyett angol támogatásra épített középeurópai irányzatot hirdetett s a németekkel, a lengyelekkel, valamint az olaszokkal óhajtott mindenekelőtt kiegyezni. Önálló külpolitikájával talán túllőtt a célon, Benes mindenesetre „hagyta kifutni“ s amikor kellőképpen kompromittálva volt, az első kedvező alkalommal lecsapott rá és két-vállra fektette. Akkor Hodzsa végleg bukott embernek látszott s átmenetileg kénytelen volt visszavonulni a politikától, amit egyébként súlyos betegsége külsőleg indokoltta tett. Hallatlan szívósságának és tehetségének jele, hogy máig újból felegyenesedett, sőt elérte a legbefolyásosabb pozíciót.

A múlt alapján sokan azt hangoztatják, hogy Benes és Hodzsa között ma is ellentét van. Lehet, hogy árnyalati eltérés tényleg létezik közöttük, különösen ami a szomszédos államokkal való megegyezés gyors szükségességét illeti, de a lényeges külpolitikai vonalvezetés ma aligha különbözik. Hodzsa, aki jó angliai összeköttetésekkel rendelke-

zik, a közelmúltban előadást tartott a londoni „Királyi Külügyi Társaságban“ s amit mondott, bebizonyítja, hogy felfogása csaknem azonos Benes felfogásával. Ennek ellenére most, amikor Hodzsa átveszi a hatalmat, jó lerögzíteni az árnyalati különbségeket is, mert a csehszlovák külpolitika fejlődése függ tőlük s egész Európa szempontjából fontos lehet, hová hajlik az az új vonal, amely az összeegyeztetett hodzsai és benesi külpolitika eredőinek középvonala. Hodzsa tehát angolbarát, Összeköttetései is erősebbek Londonban, mint Párizsban. A mai helyzeten természetesen ez mit sem változtat, legfeljebb új ízt ad a prágai külpolitikának. Az eddigiektől azonban már az is eltérést jelent, hogy Hodzsának erős és határozott külpolitikai érdeklődése van, míg az eddigi csehszlovák kormányokban csak egy külpolitikai érdeklődés és akarat létezett: a Benesé. A miniszterelnökök, főleg Malypetr, egyszerűen nem törődtek a külpolitikával, a kezdeményezést és a kivített átengedték Benesnek, elfogadtak mindent, amit Benes mondott, nem néztek az ügyek mögé. Hodzsa az ügyek mögé fog nézni.

Viszont Hodzsa külpolitikai elképzelésének van egy előnye, ami ma fontos s ami miatt Benes örömmel üdvözölhette a szlovák politikus megbízatását, mert önmaga nem képes megbirkózni ezzel a feladattal: Hodzsa posszibilis a lengyelek felé. Régi kötelékek fűzik Varsóhoz s a lengyelek érzik, hogy a lehetőség szerint hajlandó Csehszlovákia szovjetbarátságán is lazítani, csakhogy közelebb hozza a köztársaságot Lengyelországhoz. Benest nem szívlelik Varsóban, bármennyire erőlteti a kibékülést Pilsudski táborával; kapóra jött tehát Hodzsa, aki megvalósíthatja azt, ami neki nem sikerült. A lengyel-csehszlovák viszony az utóbbi hetekben elmérgesedett. Egymásután vonják meg hol a csehszlovák, hol a lengyel konzulok exekvaturáját, Varsóból visszavonult a csehszlovák, Prágából a lengyel követ s csak ügyvivők képviselik egymásnál a két országot, sőt legújabban a lengyellakta tescheni vidéken a terror is felütötte fejét, bombák robbannak, iskolák égnak, középületek rongálódnak, úgyhogy november elején a csehszlovák hatóságok bizonyos kivételes intézkedéseket voltak kénytelenek bevezetni Cseh-Teschenben — s az elmérgesedett helyzeten a prágai cseh egyetem közeledési kísérlete sem segíthetett. Itt sürgősen orvoslást kell találni s az orvosságot csak Hodzsa jelentheti, mert a miniszterelnök komoly rokonszenvekkel rendelkezik Lengyelországban. Persze kérdéses, vájjon az új miniszterelnök meg tud-e birkózni a kényes külpolitikai feladattal anélkül, hogy lényegesen változtatnia kellene a mai csehszlovák külpolitikai irányon s nem óhajtja-e Benes a valószínű kudarccal egyszerűen lejártni Hodzsa külpolitikáját.

A miniszterelnök hajdani külpolitikai magántervei ma aligha aktuálisak. Hodzsa bizonyos fokig konzervatív hajlamú ember — a szociáldemokraták „reakciósna“ nevezik — s beállítottsága nemcsak módszerein, hanem néha rokonszenvein és ellenszenvein is meglát-szik, így például azon, hogy nem tud Beneshez hasonlóan lelkesedni a szovjetbarátságért, de kedveli az olaszokat s a mai német rezsimet nem tartja pokoli összeesküvésnek Európa ellen. Az alap nem látszik helytelennek, amiből e rokonszenvek indokolásánál kiindul: véleménye szerint a csehszlovák külpolitikának fokozottabb mértékben a szom-

szádokkal való megegyezésre kell törekednie, amit Benes elhanyagolt. Csak a jövő mutathatja meg, mennyiben érvényesül a hodzsai mellékmozgás a Czernin-palota munkájában s mennyiben festi át a benesi épületet Hodzsa angol-barátsága, lengyel-rokonszenve, szovjetellenessége, a szomszédokkal való megegyezés vágya s egyáltalán az, hogy az új miniszterelnök az eddigieknél jobban érdeklődik a külpolitika iránt s felfogása — hogy úgy mondjuk — jobboldalibb, mint Benesé.

Hodzsa miniszterelnökségének külpolitikai szempontból más jelentősége is van. Tüntetés akar lenni annak bebizonyítására, hogy a köztársaságban nincsen szlovák-kérdés, mert íme, öntudatos szlovák ember kormányozza az országot. De horvát-kérdés is van, annak ellenére, hogy horvát miniszterek ülnek a belgrádi kormányban s a régi monarchiában lengyel-kérdés is létezett, annak ellenére, hogy a monarchia külügyminisztere hosszú évekig a lengyel Goluchowski Agenor volt. — Hodzsa szlováksága egyébként már olyan probléma, amely átvezet az új helyzet belpolitikai aspektusához.

Az ÚJ MINISZTERELNÖK régóta tárgyalt Hlinkával, a szlovák autonomisták ősz vezérével s az önkormányzatot követelő nagy szlovák mozgalom megszelídítésére törekszik, azaz a néppárt kormányba vonásának megkönnyítésére. Kétségtelen, hogy a szlovákok megnyerése az egyik legnagyobb feladat, amit Hodzsának el kellene végeznie s tényleg ő az egyetlen ember, aki a megbízatásnak eleget tehet. Hlinka páter önmaga mellett egyedül Hodzsa Milánt ismeri el a szlovák nép reprezentánsának. Hlinka a katolikus, Hodzsa az evangélikus pólust képviseli a szlovákok között, Hlinka az autonomista, Hodzsa a centralista tendenciát. Az egyre erősödő szlovák autonomista hont csak úgy találhatja meg az utat Prága felé, ha Hlinka előbb megegyezik Hodzsával. Mint miniszterelnök Hodzsa szuverénül kezdheti a problémát s ezért bíznak sokan a „nagy szlovák kísérletben“, mint Hodzsa megbízatását nevezik s ezért fogadják el a csehek is Hodzsát, mert a szlovák-kérdés megoldását remélik tőle.

Szlovenszón legújabbán újra folütötte fejét a radikális autonomizmus s Prága nagy bánatára különösen a fiatalság között hódít, amelyben szemelláthatólag nem sok eredményt ért el a tizenhétéves centralista, egységet és egy nemzetet hirdető nevelés, mert ma jobban hangsúlyozza a csehek és a szlovákok közötti különbséget, mint a jó állásokban, vagy az élet küzdelmeiben opportunistákká vált apák. A szlovák néppárt fiataljainak, a 33 éves Sidor Károlynak, a „Slovak“ főszerkesztőjének s az ugyancsak fiatal Sokol Mártonnak, a Hlinka-párt főtitkárának politikai ügyei, továbbá a néppárt kebelében a közelmúltban lezajlott „röpirat-affér“, amelynek folyamán Ravasz Viktor szenátor, az öreg opportunistaszárny képviselője, egy névtelen pamfletben igyekezett destruálni a párt fiataljainak radikális autonomizmusát, de kénytelen volt visszavonulni a fiatalok elől — vagy a „Nástup“, Durcsánszky János merész hetilapja köré csoportosult fiatal szlovákok vad autonomizmusa azt igazolja, hogy a mozgalom az önmagát kisemmizettnek érzett utánpótlásban élénk és lendületes. Valahogy ellen-

súlyozni kell a hangulatot. Meg kell találni az utat és a módot a radikális elemek megnyerésére, mert ellenkező esetben kiújul a régi átok s a hírhedt Pribina-napok hangulata ismét elterjed. Hlinka András, a tömegek képviselője, az opportunistákkal szemben a radikális fiatalokhoz csatlakozott, amiért a Hlinka-párt a májusi választások után nem léphetett a kormányba, holott a közvélemény biztosra vette a párt csatlakozását s a legyöngült kormánytöbbség szempontjából erre feltétlenül szükség is lett volna. Nos, Hodzsa megbízásával, a szlovákoknak hízelgő „szlovák kísérlettel“ Prága új formában óhajt közeledni a renitensekhez. Meglátjuk, elég erélye, befolyása és főleg eléggé szabad keze lesz-e a miniszterelnöknek tervei megvalósítására.

Hodzsa missziójának bemutatásánál felvonul a csehszlovák belpolitika egész problémaköre. A szlovák kérdés mellett itt van a német probléma, amelynek megoldása ugyancsak Hodzsára vár. Tudjuk, hogy 1926-ban, amikor Svehla akkori miniszterelnök az addig radikálisan ellenzéki német főpártok megnyerésével új alapokra helyezte és megmentette a kormány politikáját, elsősorban Hodzsa volt, aki a nehéz és veszedelmes tárgyalásokat lebonyolította. Azóta is kitűnő összeköttetésekkel rendelkezik a német táborban (mostani megbízatásakor a „Zeit“, a Henlein-párt új lapja, rokonszenvel üdvözölte) s ha valaki, úgy ő az alkalmas személyiség a felbomlott német-cseh megértés helyreállítására. Henlein nemzeti szocialista ízű pártja, szavazatszámánál fogva ma a legnagyobb párt Csehszlovákiában, lehetetlen tehát, hogy távol maradjon a reális munkától s a prágai belpolitika addig nem stabil, amíg az 1926-os német-cseh közösség nincs helyreállítva. A Hodzsával feltűnő egyöntetűségben dolgozó Benes a németek újfajta megnyerését már október 28-i brüxi beszédével megkezdte, amikor tiszta német területen, harmincezer német előtt német nyelven hangoztatta az új megértés szükségességét és a németek és a csehek egyesülését Masaryk felsőbbrendű szellemében. Igaz, hogy e közeledési kísérleteket lerontják az olyan afférek, mint amilyen november elején pattant ki Prágában, amikor harminc, többnyire Henlein-párti németet kémkedéssel vádolva letartóztattak, de Hodzsa kezében mégis bízik a közvélemény és a múltra gondolva most is benne látja az alkalmas egyént a német-cseh béke megteremtésére.

A szlovák és a német probléma megoldása mellett Hodzsára vár a koalíciós kormánypártok közötti viszony rendezése, a munkaképes, friss és lendületes kormányegyettes kialakítása és az ország zsákutcába került gazdaságpolitikájának új s az eddigieknél merészebb eszmékkel való felpozíciója. A koalíciós pártok közötti viszony kedvtelen, szenvtelen és fanyar. A rossz nyelvek szerint Hodzsa csak azért kaphatta meg a miniszterelnöki hatalmat, mert a mai helyzetben egyetlen cseh párt, egyetlen kipróbált prágai politikus sem vállalta a súlyos feladatot. Félt a következményektől s attól, hogy a bajokkal nem tudván megbirkózni, lejárhatja magát. (Hodzsáról szintén azt állítják az új miniszterelnök „jobboldali“ erélyét nem szívlelő szociáldemokraták, hogy a baloldal csak azért egyezett bele miniszterelnökségébe, mert le akarta járni a parlamentet örökké nyugtalanító hodzsai szellemet.) A temperamentumos szlovák politikus készséggel benyúlt a felkavart méh-

kásba s meglátjuk tud-e eredményt elérni. Az egyhelyben topogó, ötletelen bürokrata-politika helyett kétségtelenül ötletet és merészséget visz a kormányzásba. Nem kérdezősködik annyit, mint elődei, nem lesz annyira tekintettel mindenre, mint Malypetr, megszabadítja a kormányzást a demokrácia hagyományos átkától: a sokvéleménynek egymást lerontó káosza tehetetlenségétől és cselekedni fog, gyakran önhatalmúan, gyakran egyénien. Kinek tetszik és kinek nem tetszik az új módszer? A szociáldemokratáknak nem tetszik s amíg tehettek, tiltakoztak Hodzsa megbízatása ellen, de a mai meddőségben ők is kénytelenek voltak elismerni, hogy szükség van az erős kézre s némi Führer-ízű kezdeményező erőre. A többi párt szívesen látja az új stílus érvényesülését, főleg a pártok fiatalsága és a jobboldali színezetű csoportok, így a volt nemzeti demokrata pártból kialakult Kramár—Stribny-csoport, amely ma ellenzékben van, de Hodzsa szavára talán ismét közeledni fog a kormányhoz. Meglátjuk, az erők és az ellenerők harcában miként tartja és szilárdítja meg Hodzsa a kormánykoalíció nélkülözhetetlen egységét. Sikere a gazdasági helyzet javulásától, azaz újfajta gazdaságpolitikájának eredményétől függ.

Az ÁLLAMOK ÉS ÁLLAMFÉRFIAK problémája manapság azonos a gazdasági helyzet problémáival. Így van hatványozott mértékben Csehszlovákiában. A köztársaság nehezen lábál ki a gazdasági világválságból, amit a prágai kormány egyik fiatal szociáldemokrata minisztere, Necsasz népjóléti miniszter, a közelmúltban feltűnő módon megállapított. Bejelentései szenzációt keltettek és hosszú meditálásra kényszerítették a közvéleményt.

— A csehszlovák termelés az 1928-as termelésnek ma még mindig csak 70 százalékát éri el, — mondotta szeptemberben Necsasz s a helyzet azóta nem változott — holott más országokban, az aranyblokk országaiban is, az arány sokkal kedvezőbb, sőt Japán 150, a skandináv államok 115—30, Anglia in százalékára jutott az 1928-as termelésnek. S emellett a csehszlovákiai munkabérek katasztrofálisan estek. A gablonzi iparban az órabér 5—7 csehkoronáról 1.50 csehkoronára zuhant, az üvegiparban a munkás 14 órás munkaidővel 30—40 koronát keres hetente, az építőipar órabére 1—1.27 korona. Reichenbergben 15.600 dolgozó munkás volt bejegyezve, akinek havi jövedelme nem haladja meg a 120 koronát. Az országbeli bérjövedelem 1929-től 1934-ig 14.983 millióról 9.573 millióra esett vissza, azaz a fogyasztási forgalom öt és fél milliárddal kisebb. A racionalizálás következtében egyre több munkás válik kenyértelessé az iparban, pedig most óhajt bekapcsolódni a munkába a közvetlenül a háború után született munkásifjúság, amely nagyobb számú, mint az eddigi háborús évfolyamok voltak. Ugyanakkor a drágaság veszedelmesen nő annak ellenére, hogy a nemzeti jövedelem 80 milliárdról 40—50 milliárdra esett. A kenyér ára 30—50 fillérrel emelkedett, ami egy négytagú családnál évi 150 csehkورونا többletet jelent, a hús-, a zsír-, a burgonya-, a főzelékek emelkedése évi 4—500 koronás emelkedést okoz. A köztársaság lakosságának fele nem keresi meg a létminimumot, az évi 6.000 csehkoronát s így a tízszázalékos drágulás súlyosan érinti.

Elképzelhető, mily általános gyógyító munkára van szükség ott, ahol egy miniszter ennyire ellenzéki beszédet kénytelen mondani. A más országokban bekövetkezett javulás elkerülte Csehszlovákiát, a krízis stagnál s valamit tenni kell a mai lassú, de veszélyes lemorzsolódás megszüntetésére. Eddig nem igen intézkedtek s valamennyi terv és ötlet megfeneklett a kancelláriákban, a pártok közötti torzsalkodásban, mert hiányzott a végrehajtó merész és erélyes egyéniség. A szudétanémetek ipari nyomora, amely a Henlein-párt nagyranövését segítette elő, áterjedt a cseh vidékekre, Szlovenszko mezőgazdasági nyomora átharapózott Morvaországra. Beszéltek erről, arról, új rendszerekről, a pénzügyi gazdálkodás átépítéséről, de az elmúlt évi pénzügyi állítás óta semmi sem történt s a gazdaságpolitika egy helyben topog. Ebben a helyzetben gondoltak a pártok kénytelen-kelletlen Hodzsára, mert ő az az egyéniség, aki a határozott módszerek mellett a legtöbb új és merész gazdasági tervvel rendelkezik. Hodzsa a múltban számtalanszor vázolta gazdasági elképzeléseit s ha nem is tudható, mit valósíthat meg magánemberi ábrándjaiból, bizonyos, hogy éles gazdaságpolitikai profilja van. Mint a prágai gazdasági klikkektől távol eső szlovák, szabadon belenyúlhat a csehországi kiváltságok világába, mert nincs belegabalyodva a helyi érdekek szövetségébe, mint legtöbb prágai kollégája.

Hodzsa gazdaságpolitikája agrár eredetű. Ifjúsága óta az úgynevezett „agrárdemokratizmus“ híve s a szláv agrárdemokrácia jegyében keresett összeköttetést annakidején az erdélyi Maniuval, a horvát Radicsal, a lengyel Witos-szal és a bolgár Sztambulinszkij-körrel. (Politikai szerepe egyébként is közel áll a szerephez és rendeltetéshez, amit régi budapesti fegyvertársa, Maniu Gyula töltött be Romániában: Hodzsával most hasonló kísérlet kezdődik Csehszlovákiában, mint annakidején Maniuval Bukarestben.) Az agrárdemokrácia bizonyos radikálisan felülről irányított, a köznépből és a parasztságban gyökerező szociális, kollektív, gazdasági felépítést hirdet, amely nemzeti alapjai ellenére közel jut a tervgazdaságok szovjetorosz rendszeréhez. A természetből való termelésből, elsősorban a mezőgazdaság szabályozásából és irányításából indul ki s a közgazdasági élet alapvető fokának megszervezésére építi fel arányosan a nemzetgazdaság többi ágát. Tervgazdaság, csaknem államkapitalizmus az, ami ily módon keletkezik, a termelés és a fogyasztás irányítása, a mezőgazdaságnál elkezdett s az iparon, kereskedelmen át a pénzügyi gazdálkodásig eljutott megszervezés. A mezőgazdaság terén Hodzsa földművelésügyi minisztersége alatt megkezdte a tervszerű munkát és a prágai körök szerint sikerrel. Ő a gabonamonopólium atyja Csehszlovákiában, az egészségesebb regionális gazdálkodás hirdetője, az irányított belső telepítés előharcosa, tele van ötlettel s kétségtelen, hogy ideológiailag kellőképpen megtámasztott eljárásával többé-kevésbé rendet tudott teremteni a csehszlovák őstermelés ziláltságában.

Feladata most az lesz, hogy a tervszerű gazdálkodást, a monopólium-rendszert, az állami irányítást a mezőgazdasági alapmunka elvégzése után a gazdasági élet többi ágára kiterjessze s az őstermeléshez hasonlóan megkísérelje Csehszlovákiában az ipar, a kereskedelem, a szociális gazdálkodás, a pénzügy s a kivitel megszervezését. Hogy hor-

dozhatóvá tegye elképzelését, agrárdemokratizmusának elveit ki akarja terjeszteni a kisantra, sőt a többi szláv államra is s velük egyetemben óhajtja felépíteni gazdasági épületét. (Régi tétele: a „szláv agrárdemokratizmus“.) Szeme előtt az irányított östermelés alapjára ráhelyezett átfogó középeurópai gazdasági mű képe lebeg, amely olyan autonóm és hatalmas egység volna, mint a brit impérium. Hodzsa eszményképe tehát az önálló gazdasági Közép-Európa, a kiegyensúlyozott agrarizmus segítségével megszervezett dunai gazdasági test. Merész elképzelés. A jövő mindenekelőtt azt mutatja majd meg, hogyan kezdi el a gyakorlatban Hodzsa a munkát, mert mindenekelőtt kisebb dolgokon kell segíteni: csökkenteni a munkanélküliséget Csehszlovákiában, emelni a kivittelt, egészségessé tenni az állam pénzügyeit, kicpíteni a belső gazdálkodást. A kisebb feladatok megoldása fontosabb, mint a távoli cél; meglátjuk, miként birkózik meg az eszmékben és elképzelésekben gazdag Hodzsa a cseh közgazdaság közvetlen problémáival.

TERVEKBEN ÉS ELKÉPZELÉSEKBEN máskülönbem sem szegény az új miniszterelnök. Szólnunk kell néhány szóban a kisebbségekkel szemben követett politikájáról, hogy a kép teljes legyen. Hodzsa valamikor nagy ígérető volt. Beígérte például kultuszminiszter korában a kisebbségek kulturális autonómiáját, amiből semmi sem valósult meg. Annyi bizonyos, hogy a kisebbségi kultúrautónomiát lehetőnek, keresztül vihetőnek, sőt szükségesnek tartotta, ezt gyakran hangoztatta s most csupán jóakaratra van szükség, hogy az eszme testet öltön, mert a hatalom nem hiányzik többé. Egy utolsó kérdés: mit jelent Hodzsa Milán miniszterelnöksége a magyar kisebbség szempontjából?

A szlovák politikus jobban ismeri a magyar kisebbség problémáit, mint a cseh politikusok s a volt budapesti képviselőhöz közelebb áll a magyar ügy, mint az osztrák iskola államférfiaihoz. Hodzsa főcélja Szlovenszko pacifikálása lesz, cselekedeteinél állandóan szűkebb hazája fog szeme előtt lebegni, a „mit szólnak hozzá otthon“ komplexum (s az sem lehetetlen, hogy éppen a Szlovenszkrét előtérbe helyező politikával ingerli maga ellen a cseheket, akik megszokták, hogy ők álljanak legelői s nem tűrik el, ha Hodzsa céljai érdekében minduntalan engedményeket tesz a köztársaság déli részének s Szlovenszkrét állítja előtérbe a jogok és a javak elosztásánál). Hodzsa az eddigieknél bizonyára nagyobb, átgondoltabb és felszereltebb kísérletet tesz a magyar „aktivizmus“ megszervezésére, pénzt, munkát, agitációt nem kímél, hogy megnyerje a magyarokat a kormánytámogatásnak. Régi ambíciója és politikai elképzelése ez, sokszor nyilatkozott róla, holott a távoli esdi vezetőpolitikuskokat többnyire hidegen hagyta a magyar ügy s nem fordítottak nagyobb erélyt az „ügyis megbízhatatlan“ elemek megnyerésére. Hodzsa jobban támogatja és pénzeli majd a magyar kisebbség mesterségesen épített kormánypárti intézményeit, kormánylapjait és esetleg új pártot is alapít. Fellépése bizonyára hatásos és megszervezett lesz s a magyar ellenzéknek össze kell szedni minden erkölcsi és fizikai erejét, hogy ellentállhasson a megkísérlésnek.

Amikor Hodzsa november 6-án bemutatkozott a prágai parlamentben, természetesen nem vallhatott az eddigiektől elütő elveket: leszö-

gezte, hogy hű marad a lelépő Malypetr június 18-i programjához. A volt miniszterelnök kiegyensúlyozó, csendes lénye megfelelt a pártoknak s ha most Hodzsa azonnal merész újításokkal jön, a balpártok, amelyek úgysis csak kelletlenül követték, azonnal lehurrogják. Általános meglepetésre az új hang Benes november 5-én elmondott külügyi expozéjában bontakozott ki, amelyen világosan látni, hogy a külügyminiszter és Hodzsa előzőleg megegyezett a külpolitika közös vonalvezetésében. Hodzsa helyzetét lényegesen megkönnyítette, hogy az új hangot Benes, az ország szuverén tekintélye pendítette meg. Már az október 28-i brüxi német beszédben sok olyanról szólt a külügyminiszter belpolitikai viszonylatban, amit Hodzsa gyakran hangoztatott, (a kisebbség és a többség összeforrását Masaryk szellemében) az expozéban pedig az angolbarát Hodzsa legmélyebb intencióinak megfelelően a csehszlovák külpolitika külső bázisát szinte áttolta Franciaországról Angliára. Az egyik legtekintélyesebb prágai lap a következő címmel látta el az expozét: „Benes minden reménységét Anglia új politikájába helyezi.“ Tényleg ilyesféle alapmotívuma van a fontos nyilatkozatnak s mi más ez, ha nem Hodzsa elképzelése? A Franciaországot rajongva szerető Benes most megosztja szeretetét a két nyugati nagyhatalom között s valljuk be, ma megteheti, mert London és Párizs között teljes az összhang. A külügyi expozé sok másban nem tükrözte a régi hodzsai elképzeléseket s például bármily konciliáns hangot üt meg a lengyelkérdésben, nem ment addig, ameddig bármely szlovák politikus elment volna. Sidor szlovák néppárti képviselő a külügyi vita folyamán heves rohamot intézett Benes lengyel politikája ellen, ami a szlovákok külpolitikai elégedetlenségét bizonyítja ebben a viszonylatban. Hodzsa más hangot hallat, ha teheti, mégis, az expozé feltűnő angol-barátsága és a mai angol politika követésének beillesztése a csehszlovák külpolitika alappillérei közé már tiszta „hodzsizmus“ s akár tudatosan, akár öntudatlanul történt, megfelel az új miniszterelnök régi elképzeléseinek.

SZVATKÓ PÁL